

Ebü'l-Kâsım El-Hüzelî ve Kıraat İlmindeki Yeri, Yazar: Abdulmuttalip Çalışkan, (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 1. Basım, 2023, 155 Sayfa)

Abu al-Qasim al-Huzeli and His Place in The Science of Recitation, Author: Abdulmuttalip Çalışkan, (Istanbul: Kitap Dünyası Publications, 1st Edition, 2023, 155 pages)

Beyzanur DUTKUN

(Sorumlu Yazar | Corresponding Author)

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Bilim Dalı

Master's Student, Selçuk University, Institute of Social Sciences, Department of Basic Islamic Sciences
Konya / Türkiye

beyzanurdutkun@gmail.com | <https://orcid.org/0009-0002-8993-5306> | <https://ror.org/045hgzm75>

Makale Bilgisi

Makale Türü : Kitap Değerlendirmesi
Geliş Tarihi : 26/04/2025
Kabul Tarihi : 04/12/2025
Yayın Tarihi : 30/03/2026

Article Information

Article Type : Book Review
Received : 26/04/2025
Accepted : 04/12/2025
Published : 30/03/2026

Atıf

Dutkun, Beyzanur. "Ebü'l-Kâsım El-Hüzelî ve Kıraat İlmindeki Yeri, Yazar: Abdulmuttalip Çalışkan, (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 1. Basım, 2023, 155 Sayfa)". *Ordu İlahiyat* 6 (Mart 2026), 51-56. <https://doi.org/10.70674/oi.1684732>

Citation

Dutkun, Beyzanur. "Abu al-Qasim al-Huzeli and His Place in The Science of Recitation, Author: Abdulmuttalip Çalışkan, (Istanbul: Kitap Dünyası Publications, 1st Edition, 2023, 155 pages)". *Ordu Divinity* 6 (March 2026), 51-56. <https://doi.org/10.70674/oi.1684732>

İntihal | Plagiarism

Bu makalede intihal taraması yapılmış ve intihal içermediği teyit edilmiştir. [İntihal.net](https://www.intihal.net) - Turnitin

This article has been scanned for plagiarism and it has been confirmed that it does not contain plagiarism. [İntihal.net](https://www.intihal.net) - Turnitin

Etik Beyan | Ethical Statement

Yapay Zekâ Kullanımı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde Yapay Zekâ tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. [Beyzanur DUTKUN](https://www.beyzanurdutkun.com)

Use of Artificial Intelligence: No Artificial Intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles. [Beyzanur DUTKUN](https://www.beyzanurdutkun.com)

Hakem Sayısı | Referees

İki Dış Hakem | Two External Referees

Değerlendirme | Review

Çift Kör Hakemlik | Double Blind Referee

Etik Bildirim | Complaints

orduilahiyatdergisi@odu.edu.tr

Telif Hakkı & Lisans | Copyright & License

Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) lisansı altında yayımlanmaktadır.

The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) license.

Öne Çıkanlar

- Kitap, önemli kıraat âlimlerinden biri olan Ebü'l-Kâsım el-Hüzelî ve kıraat ilmindeki konumunu incelemiştir.
- Kitap, Hüzelî'nin kıraat ilmindeki yerini daha iyi tespit etmek amacıyla seyahatlerini, görüştüğü âlimleri detaylı ele almıştır.
- Kitap, el-Kâmil fi'l-kırâât adlı eseri birçok yönüyle incelemeye tabi tutmuştur.

Highlights

- The book examines Abu al-Qasim al-Huzeli, one of the important scholars of Quranic recitation, and his position in the science of recitation.
- The book details Hüzelî's travels and the scholars he met, with the aim of better establishing his place in the science of Quranic recitation.
- The book examines the work entitled al-Kamil fi'l-Qira'at from many different perspectives.

Abu al-Qasim al-Huzeli and His Place in The Science of Recitation, Author: Abdulmuttalip alışkan, (Istanbul: Kitap Dünyası Publications, 1st Edition, 2023, 155 pages)

Abstract

The science of recitation (Qira'at) is a branch of knowledge that originated with the revelation of the Qur'an and has undergone several stages throughout history. The Prophet Muhammad, through Gabriel, conveyed the verses of the Qur'an to his companions, personally demonstrating how to recite them. After the companions' oral transmission to subsequent generations, works on the science of recitation began to be compiled from the Tabi'in era onwards. Throughout history, many scholars of recitation have emerged, and numerous works have been written in this field. The book we are introducing focuses on Abu al-Qasim al-Huzeli, one of the scholars who authored these valuable resources. Written by Abdulmuttalip alışkan, "Abu al-Qasim al-Huzeli and His Place in the Science of Recitation" examines Huzeli's life, scholarly personality, works, and contributions to the field of recitation. The book consists of 155 pages, including an introduction, two chapters, a conclusion, and a bibliography. The introduction covers the subject of the research, the science of recitation (qira'at), and its historical development. This provides the reader with the necessary foundation to evaluate Huzeli's scholarly activities. The author also emphasizes the importance of Huzeli's travels across vast geographical areas at a young age to acquire knowledge of the science of recitation. Furthermore, alışkan draws attention to the importance given to Ibn al-Jazari's (d. 833/1429) work, al-Kamil, and its use as a source in his own works. This section is significant in establishing the conceptual framework of the study. The first chapter examines the life of Abu al-Qasim al-Huzeli; his birthplace, the centers where he conducted his scholarly activities, his teachers, and his students are evaluated in light of classical sources. The information presented is based on classical tabaqat and rijal sources and is supported by traditional biographical and historical references. The aim of this section is to identify the elements that shaped Huzeli's scholarly personality. The second section examines Huzeli's most important work, al-Kamil fi'l-Qira'at. In this context, the purpose of writing the work, its content, arrangement, and its place in the recitation literature are discussed. Furthermore, the author provides information about the manuscript copies of the work and the studies conducted on it. The author also outlines the structure of the work's chapters. Through this examination, Huzeli's contribution to the accumulation of recitation knowledge has been concretely determined. Besides being a biographical study, the book also reveals the historical process of the science of recitation. It also offers important methodological findings. This aspect of the study, by bringing to light a figure from the early period of recitation scholars, has contributed to the understanding of recitation literature. Being one of the first studies on Huzeli in our country, Abdulmuttalip alışkan's book has made it noteworthy and prompted us to conduct further research on it. The work serves as a reference source for researchers interested in the science of Quranic recitation.

Keywords: Qira'at, Al- Huzeli, Al-Kāmil, Abdulmuttalip alıřkan, Abu al-Qasim al-Huzeli.

Eb'l-Kāsim El-Hüzelî ve Kiraat İlmindeki Yeri, Yazar: Abdulmuttalip alışkan, (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 1. Basım, 2023, 155 Sayfa)

Öz

Kiraat ilmi Kur'an'ın nüzülü ile neşet etmiş, tarihi süreç içerisinde birtakım safahatlar geçirmiş bir ilim dalıdır. Hz. Peygamber, Cebrail aracılığı ile aldığı Kur'an âyetlerini ashaba tebliğ etmiş, nasıl okunacağını da bizzat göstermiştir. Sahabenin de sonraki nesle şifahî aktarımından sonra tâbiîn devri itibarıyla kiraat ilmine dair eserler telif edilmeye başlanmıştır. Günümüze kadar uzanan tarihi süreç içerisinde pek çok kiraat âlimi yetişmiş ve bu alanda eserler kaleme alınmıştır. Tanıtımını yapacağımız kitapta, kıymetli kaynakları telif eden âlimlerden biri olan Eb'l-Kāsim el-Hüzelî ele alınmıştır. Abdulmuttalip alışkan tarafından kaleme alınan Eb'l-Kāsim el-Hüzelî ve Kiraat İlmindeki Yeri adlı eserde Hüzelî'nin hayatı, ilmi kişiliği, eserleri ve kiraat alanına dair yapmış olduğu katkıları incelenmektedir. Kitap, giriş, iki bölüm, sonuç ve kaynakça ile birlikte 155 sayfadan oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın konusu, kiraat ilmi ve tarihi serencamına yer verilmiştir. Böylece okuyucuya, Hüzelî'nin ilmi faaliyetlerini değerlendirebilmek için gerekli zemin hazırlanmıştır. Yazar, bunun yanı sıra Hüzelî'nin genç yaşta geniş coğrafyalara kiraat ilmini iktisap etmek için yaptığı seyahatlerin önemini vurgulamıştır. Çalışkan, bununla birlikte İbnü'l-Cezeri'nin (ö. 833/1429) el-Kāmil adlı esere vermiş olduğu önem ve eserlerinde kaynak olarak kullanmasına dikkat çekmiştir. Bu bölüm, çalışmanın kavramsal çerçevesini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Birinci bölümde Eb'l-Kāsim el-Hüzelî'nin hayatı ele alınmakta; doğduğu çevre, ilmi faaliyetlerini sürdürdüğu merkezler, hocaları ve talebeleri klasik kaynaklar ışığında değerlendirilmektedir. Verilen bilgiler klasik tabakat ve ricāl kaynaklarına dayandırılarak sunulmuştur. Böylece tarihsel güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde amaç, Hüzelî'nin ilmi şahsiyetini şekillendiren unsurların tespit edilmesidir. İkinci bölümde ise Hüzelî'nin

en önemli eseri olan el-Kâmil fi'l-Kırâât incelenmektedir. Bu bağlamda eserin yazılma amacı, muhtevası, tertibi ve kıraat literatüründeki yeri ele alınmıştır. Bununla birlikte müellif, eserin yazma nüshaları ve üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermektedir. Yazar ayrıca eserin bölüm yapısını ana hatlarıyla değerlendirmektedir. Bu inceleme sayesinde Hüzelî'nin kıraat birikimine katkısı somut biçimde tespit edilmiştir. Kitap, bir biyografi çalışması olmasının yanı sıra, kıraat ilminin tarihsel sürecini de ortaya koymaktadır. Aynı zamanda metodolojik açıdan da önemli tespitler sunmaktadır. Çalışmanın bu yönüyle erken dönem kıraat âlimlerinden bir şahsiyeti gündeme getirmesi kıraat literatürünün anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Hüzelî hakkında ülkemizde yapılan ilk çalışmalardan olması Abdulmuttalip Çalışkan'ın bu kitabını dikkat çekici kılmış, üzerine inceleme yapmamıza vesile olmuştur. Eser kıraat ilmiyle ilgilenen araştırmacılar için başvuru kaynağı niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Kıraat, Hüzelî, el-Kâmil, Abdulmuttalip Çalışkan, Ebü'l-Kâsım El-Hüzelî.

Ebü'l-Kâsım El-Hüzelî ve Kıraat İlmindeki Yeri, Yazar: Abdulmuttalip Çalışkan,
İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 1. Basım, 2023, 155 Sayfa, ISBN: 9786053518235

Ebü'l-Kasım el-Hüzelî ve Kıraat İlmindeki Yeri isimli eser Abdulmuttalip Çalışkan'ın 2021 yılında tamamladığı “*Ebü'l-Kâsım el-Hüzelî'nin Kıraat İlmindeki Yeri ve el-Kâmil Fi'l-Kırâât Adlı Eseri*” isimli yüksek lisans tezine dayanmaktadır. Doç. Dr. Recep Koyuncu danışmanlığında hazırlanan tez, Kitap Dünyası Yayınları tarafından *Ebü'l-Kâsım el-Hüzelî ve Kıraat İlmindeki Yeri* adıyla 2023 yılında yayımlanmıştır.

Kitabın ön sözüne Hüzelî'nin (ö. 465/1073) kıraat ilmini tahsil etmek için çeşitli coğrafyalara yaptığı ilim yolculukları neticesinde kaleme aldığı, *el-Kâmil fi'l-Kırâât* adlı eserinin hicrî beşinci asır ve öncesine ışık tutan ansiklopedik bir kitap olması vurgulanarak başlanmıştır. Bu bakımdan İbnü'l-Cezerî'nin önemli kaynaklarından olması sebebiyle çalışmaya konu edinildiği zikredilmiştir. Ayrıca ülkemizde DİA maddesi dışında herhangi bir çalışmada ele alınmamış olması nedeniyle bu konunun çalışıldığına dikkat çekilmiştir.

Eser giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır.

Giriş kısmında çalışmanın konusu olan Ebü'l-Kâsım el-Hüzelî'nin hayatı ve *el-Kâmil fi'l-Kırâât* adlı eserinin inceleneceği belirtilmiştir. Akabinde bu konunun çalışılmasının önemi ve maksadının Hüzelî'nin kıraat ilmindeki yerini tespit etmek olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca çalışmada kullanılacak metod izah edilmiştir. Bunların yanında giriş kısmında kıraat ilmi ve tarihsel süreci bağlamında, kıraat ilminin kavramsal çerçevesi, tarifi, konusu, faydası, tarihçesi ele alınarak konuya hazırlık mahiyetinde giriş yapılmıştır. Kıraat ilminin gelişimini hicrî üçüncü asırdan modern döneme kadar ele alan yazar, konunun sonunda bu tarihsel süreci maddeler halinde özetleyerek okuyucunun dikkatine sunmuştur. Kanaatimizce bu giriş kısmı, alana dair genel muhtevaya sahip olmak isteyen kimselerin okuyup istifade edebileceği bilgiler içermektedir.

Çalışmanın birinci bölümü Hüzelî'nin yaşadığı dönem, hayatı ve eserleri olmak üzere üç ana başlıktan müteşekkildir. Hüzelî'nin daha iyi anlaşılması adına öncelikle yaşadığı hicrî beşinci asır siyasî, sosyal, ilmî, kültürel ve iktisâdî açıdan incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışmada bu asırda İslam coğrafyasının iktisadi durumunun genel manada iyi olmakla birlikte siyasî açıdan Bâtınîlikle mücadele, Hristiyanların İslam toprakları üzerine düzenledikleri Haçlı Seferleri gibi bir takım menfî durumların varlığına değinilmiştir. Ardından dönemin ilmî yönüne dikkat çekilmiş, Selçuklular tarafından kurulan Nizamiye medreseleri olmak üzere tefsir, hadis, fıkıh ve kıraat alanlarında önemli gelişmeler olduğu beyan edilmiştir. Kıraat ilminin altın çağı olarak isimlendirilen bu dönemde, kıraat ilminin genel durumu ve Hüzelî'nin çağdaşı olan -kıraat ilmine dair çalışma yapmış- âlimler ve eserler zikredilmiştir. Yazar'ın dönemin kıraat âlimlerini eserleriyle birlikte liste halinde sunması araştırmacılar için birincil

kaynaklara doğrudan ulaşma imkânı sağlamıştır. Ayrıca Çalışkan'ın ilk bölümde Hüzeli'nin yaşadığı çevre ve dönemin şartlarını ele alması kıraat ilmindeki konumunu anlamamız açısından değerlidir.

İkinci başlıkta Hüzeli'nin doğumu, nesebi, künyesi, genç yaşta başladığı seyahatler hakkında detaylı malumat verilmiştir. Eserde, Hüzeli'nin kıraat ilmini öğrenmek için Meşrik'ten Mağrib'e gezdiği elli beş kadar şehir ve bu şehirlerde ilim aldığı hocaları tek tek açıklanmıştır. Akabinde Hüzeli'nin ömrünün büyük çoğunluğunu kıraat ilmi tahsil etmek için seyahatlerde geçirmesinden dolayı öğrencilerinin hocaları kadar çok olmadığına vurgu yapılmış, bunun yanında kaynaklarda geçen öğrencilerinden de söz edilmiştir. Yazarın burada altını çizdiği nokta; talebe yetiştirme yönü az gibi gözükse de kıraat ilmi adına bu kadar geniş coğrafyalara ulaşan başka bir ismin olmadığıdır. Bu bağlamda çoğu ulemanın takdirini kazandığı belirtilerek âlimlerin Hüzeli hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. İlk bölümün son başlığında Hüzeli'nin tamamını kıraat alanında yazdığı beş eserden bahsedilmiştir. Burada dikkat çekilen nokta, diğer eserlerin tümünü ömrünün sonuna doğru kaleme aldığı *el-Kâmil*'de toplamış olmasıdır.

Hüzeli'nin eserine dair muhtevanın incelendiği ikinci bölüm "el-Kâmil fi'l-kirâât ve kıraat ilmindeki yeri" şeklinde başlığa sahiptir. Bu bölüm; eser hakkında genel bilgiler, eser üzerine yapılan çalışmalar ve *el-Kâmil fi'l-kirâât* olmak üzere üç ana başlığa ayrılmıştır. Bu bölümde Hüzeli'nin günümüze ulaşan tek eseri olan *el-Kâmil fi'l-kirâât* eseri teferruatlı bir şekilde incelenmiştir. Bu bölüm kapsam olarak en geniş bölümdür.

İkinci bölümün ilk başlığı olan eser hakkında genel bilgiler altında yedi alt başlıkta esere dair malumat sunulmuştur. Âlimlerin eserlerinde çeşitli isimlerle anılmakla birlikte genel olarak eserin *el-Kâmil fi'l-kirâât* adıyla meşhur olduğuna değinilmiştir. *el-Kâmil*'in Hüzeli'ye ait olması hususunda herhangi bir ihtilafın olmadığı, eserin yazılma gayesi Hüzeli'nin kendi cümleleriyle dile getirilmiştir. Kitapta bu başlık altında eserin farklı yazma nüshalarının bulunduğu ifade edilerek Ezher nüshasından örnekler görselleri ile birlikte ortaya koyulmuştur. Hüzeli'nin eserini kendine has bir üslûpla yazdığına işaret edilmiştir. Bu kısımda *el-Kâmil*'in daha iyi anlaşılması adına mezkûr eserin bölümlerine ve başlıklarına toplu halde yer verilmiştir. Yazar'ın bu şekilde bilgi vermesi eser üzerine detaylı araştırma yapacaklar için faydalı olmuş ve kolaylık sağlamıştır. Eserin kıraat ilmindeki yeri özellikle *en-Neşr* olmak üzere birçok esere kaynaklık etmesi, sahih ve şâz ayırt etmeksizin neredeyse tüm kıraatlere eserinde yer vermesi gibi hususlar üzerinde durulmuştur. Akabinde âlimlerin eser hakkındaki görüşleri serdedilmiştir. Bu başlık, esere büyük ihtimam gösteren İbnü'l-Cezerî'nin eserlerinde kaynak olarak kullanması bakımından değerlendirilerek nihayete erdirilmiştir.

İkinci bölümün ikinci alt başlığında eser üzerine yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda eser üzerine ekseriyeti Arap dünyasında yapılan tahkik çalışmaları, akademik çalışmalar ve eserin bir bölümü üzerine yapılan çalışmalar ele alınmıştır.

Bölümün son başlığında öncelikle *el-Kâmil* adlı eserin on dört bölümden oluştuğu, ilk bölümden dokuzuncu bölümün yarısına kadar usûl ve kıraat ilmine dair farklı bilgiler ele alınırken, dokuzuncu bölümden eserin sonuna kadar ferş konusunun işlendiği belirtilmiştir. Abdulmuttalip Çalışkan kitabında, detaylı ve sistemli olmasından dolayı bu bölümde Ebû İbrâhîm Ömer b. Abdillâh tarafından yapılan tahkiki esas aldığı ifade etmektedir. Ardından *el-Kâmil* adlı eserin ilk bölümü olan *Kitâbü'l-fezâil*'den başlanarak alt başlıklarıyla birlikte son bölüme kadar incelenmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada, Hüzeli'nin hayatı, yaşadığı dönem ve eserlerinden söz edildikten sonra günümüze ulaşan tek eseri olan *el-Kâmil fi'l-kirâât* adlı eseri detaylı bir şekilde tahlil edilerek kıraat ilmindeki yeri beyan edilmiştir.

Eserde açık ve akıcı bir dil kullanılmasının yanında başlıklarla içeriğin uyum içerisinde olması okuyucuya kolaylık sağlamıştır. Eser zengin kaynakçaya sahiptir. Bunun yanında dipnotta yer alan imlâ kuralları ile ilgili birkaç husus eleştirilmeye müsaittir. Bazı bölüm

sonlarında konunun maddeler halinde özet olarak okuyucuya sunulması faydalı olmuştur. Ayrıca yazarın kitabını görsellerle desteklemesi konunun anlaşılması noktasında önemli bir yer tutmuştur. Yazar'ın bu çalışması, Tayyar Altıkulaç tarafından yapılan DİA maddesi dışında ülkemizde Hüzeli üzerine yapılan özel çalışmalardan ilki olması hasebiyle kıraat ilmi alanında literatüre önemli bir katkı sağlamıştır. Kanaatimizce Müellif'in bu çalışması Hüzeli hakkında ve eseri *el-Kâmil*'e dair bilgi edinmek isteyenlerin incelemesi gereken bir eserdir. Hicri beşinci asır ve öncesine dair çalışma yapacak araştırmacılarında istifade edebileceği bir kaynaktır.

*****

Katkı Oranı

1. Yazar: %100

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Gerek olmadığı beyan edilmiştir.

Destek-Finansman

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Teşekkür

Beyan edilmemiştir.

Contribution Rate

1st Author: 100%

Conflicts of Interest

No conflict of interest declared.

Ethics Committee Permission

It has been declared unnecessary.

Grant Support

No external funding was used to support this research.

Acknowledgements

Not declared.

*****

Kaynaka | References

alışkan, Abdulmuttalip. Eb'l-Kâsım El-Hüzelî ve Kıraat İlimindeki Yeri. Kitap Dünyası Yayınları, İstanbul, 2020.